

Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εξηκοστή δεύτερη σύνοδος
Θέμα υπ' αριθμ. 13 της ημερήσιας διάταξης

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ¹

Έκθεση του Ειδικού Απεσταλμένου Juan Miguel Petit για το Εμπόριο, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών²

Αποστολή στην Ελλάδα
(8 έως 15 Νοεμβρίου 2005)

Γ. Ανησυχίες για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών

30. Τα τελευταία χρόνια πολλά όργανα που έχουν ιδρυθεί δυνάμει συμβάσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχουν εκφράσει την ανησυχία τους για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών από τις ελληνικές αρχές. Λίγους μόνον μήνες πριν την επίσκεψη του Ειδικού Απεσταλμένου στην Ελλάδα η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου³ εξέφρασε την

¹ Στις 20.11.1989 η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Αυτό το διεθνές κείμενο αναγνωρίζει ότι «σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες και επομένως χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή». Το 2000, δέκα περίπου χρόνια μετά την υιοθέτησή της, σχεδόν όλες οι χώρες του κόσμου είχαν υπογράψει τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και είχαν δεσμευθεί για την εφαρμογή των διατάξεών της. Το 1990, η συνειδητοποίηση, σε διεθνές επίπεδο, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και εμπορίας των παιδιών οδήγησε την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ στην ίδρυση της εντολής του Ειδικού Απεσταλμένου για το Εμπόριο, την Πορνεία των Παιδιών και την Παιδική Πορνογραφία. Έργο του Ειδικού Απεσταλμένου είναι η διερεύνηση της εκμετάλλευσης των παιδιών ανά τον κόσμο και η υποβολή εκθέσεων καθώς και συστάσεων στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την προστασία των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων παιδιών. Αυτές οι συστάσεις απευθύνονται κατ' αρχήν στις κυβερνήσεις, άλλα όργανα του συστήματος του Ο.Η.Ε. και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Με την υπ' αριθμ. 1990/68 απόφασή της που φέρει τον τίτλο «Δικαιώματα του Παιδιού» η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διόρισε για ένα έτος Ειδικό Απεσταλμένο για τα θέματα της Εμπορίας, της Πορνείας Παιδιών και Παιδικής Πορνογραφίας. Έκτοτε, ο διορισμός του Ειδικού Απεσταλμένου ανανεώνεται τακτικά και πλέον πρόσφατα το 2001, όταν η Επιτροπή ανανέωσε με την υπ' αριθμ. 2001/75 απόφασή της την εντολή του Ειδικού Απεσταλμένου για άλλα τρία χρόνια. Το 2001 Ειδικός Απεσταλμένος ορίστηκε ο κύριος Juan Miguel Petit, που κατάγεται από την Ουρουγουάη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε επίσης <http://www2.ohchr.org/english/issues/children/rapporteur/index.htm>

² Η έκθεση δημοσιεύτηκε στις 27.3.2006. Έγγραφο E/CN.4/2006/67/Add.3. Απόδοση αποσπασμάτων της έκθεσης στην ελληνική γλώσσα και επιμέλεια: Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα.

³ «10. Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η Ελλάδα είναι μια από τις βασικές χώρες διέλευσης των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων καθώς και χώρα προορισμού. Καλωσορίζει τις προσπάθειες που καταβάλει το συμβαλλόμενο κράτος για την καταπολέμηση αυτής της μαστίγας, αλλά παραμένει ανήσυχη ειδικότερα λόγω της αναφερθείσας έλλειψης πραγματικής προστασίας των θυμάτων, που στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες και παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της μη θεσμοθέτησης μηχανισμών για την προστασία των μαρτύρων (άρθρα 3, 8 και 24 του

ανησυχία της για το αναφερόμενο έλλειμμα της αποτελεσματικής προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, πολλά από τα οποία είναι γυναίκες και παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των μηχανισμών προστασίας των μαρτύρων.

31. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην Ελλάδα πολλοί συνομιλητές δήλωσαν ότι είναι ανεπαρκής η φροντίδα που παρέχεται στους ασυνόδευτους ανήλικους ανεξάρτητα από το καθεστώς τους ως θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και επίσης εξέφρασαν την ανησυχία τους για τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στην περίπτωση τους.

1. Η διαδικασία απέλασης των ασυνόδευτων παιδιών

32. Οι αρμόδιες αρχές που ασχολούνται με τα ασυνόδευτα παιδιά παρείχαν πληροφορίες για τη διαδικασία που εφαρμόζεται. Συνήθως τα παιδιά εντοπίζονται και συλλαμβάνονται από την αστυνομία και εν συνεχεία προσάγονται στον Εισαγγελέα Ανηλίκων, που διατάσσει την απέλασή τους και τη φιλοξενία τους σε ξενώνες, εφόσον υπάρχει διαθέσιμος χώρος. Όταν είναι ανέφικτη η στέγασή τους σε κέντρο φιλοξενίας η μόνη εναλλακτική λύση είναι η απέλαση. Όλα τα προς απέλαση ασυνόδευτα παιδιά κρατούνται προσωρινά στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα. Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης εξαρτάται από τη χώρα καταγωγής (δηλαδή από την παρουσία διπλωματικής αντιπροσωπείας της χώρας καταγωγής τους στην Ελλάδα). Σχετικά, δεν συνεκτιμάται εάν είναι εφοδιασμένα με έγγραφα, εάν μπορεί να εντοπιστεί η οικογένειά τους και εάν έχει τη δυνατότητα να ασχοληθεί με την περίπτωση τους μη κυβερνητική οργάνωση. Η διαδικασία της απέλασης (από τον εντοπισμό του παιδιού έως την απομάκρυνσή του στα σύνορα) μπορεί να διαρκέσει κατά μέσον όρο τρεις ημέρες έως κατ' ανώτατο όριο τρεις μήνες. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εσωτερικών οι αρχές καταβάλουν προσπάθειες να απελαύνουν τα ασυνόδευτα παιδιά το συντομότερο δυνατόν.

33. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη, που άρχισαν να λειτουργούν τη βδομάδα που επισκεπτόταν την Ελλάδα, ότι όταν δεν υπάρχει διαθέσιμος χώρος για να φιλοξενηθούν σε ξενώνες υποδοχής τα παιδιά απομακρύνονται άμεσα από τη χώρα, μετά από επικοινωνία με τη χώρα καταγωγής τους, κατ' εφαρμογή της διαδικασίας διοικητικής απέλασης. Αρμόδιο για την εκτέλεση της απέλασης είναι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Το ενδιαφερόμενο παιδί συνοδεύεται στα σύνορα και παραδίδεται στις αρχές της γειτονικής χώρας με πιστοποιητικό το οποίο αναγράφει το όνομά του, τον τόπο και το χρόνο του εντοπισμού του στην Ελλάδα και την απόφαση που διατάσσει την απέλασή του.

34. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε για το δικαίωμα των παιδιών άνω των δέκα τεσσάρων ετών να υποβάλουν αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής. Όμως, οι αρχές

Συμφώνου). (α) Το συμβαλλόμενο κράτος θα πρέπει να υιοθετήσει νέα μέτρα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η οποία παραβιάζει πολλά από τα δικαιώματα που προστατεύει το Σύμφωνο, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 3 και 24. Θα πρέπει να προστατεύονται τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματός τους να στεγάζονται σε καταφύγια και της εξασφάλισης της δυνατότητας να καταθέτουν ως μάρτυρες σε βάρος των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων ενώπιον ποινικών ή αστικών δικαστηρίων. (β) Η Επιτροπή καλεί το συμβαλλόμενο κράτος να προστατεύει τα ασυνόδευτα αλλοδαπά παιδιά και να μην επιτρέπει να εγκαταλείπονται απροστάτευτα. Η έλλειψη εξειδικευμένης παιδικής προνοιακής προστασίας καθιστά τα παιδιά εύκολα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και τα εκθέτει σε επιπλέον κινδύνους. Το συμβαλλόμενο κράτος καλείται να διεξάγει δικαστική έρευνα για τα περίπου 500 παιδιά που εξαφανίστηκαν από το Ίδρυμα Αγία Βαρβάρα μεταξύ του 1998 και του 2002 και να ενημερώσει την Επιτροπή για την έκβασή της. Για το πλήρες κείμενο της έκθεσης σε ελληνική απόδοση βλέπε «Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την Ελλάδα», σε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 51.

αναγνώρισαν ότι ελάχιστα παιδιά είναι ενημερωμένα για τη σχετική διαδικασία, κυρίως όσα απολαμβάνουν τη συνδρομή μη κυβερνητικών οργανώσεων. Επίσης, ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε για τη 48ωρη προθεσμία που παρέχεται κατ' αρχήν στους ανήλικους αλλοδαπούς προκειμένου να υποβάλουν τις αντιρρήσεις τους για την απέλαση αλλά σύμφωνα με τον Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού οι ανήλικοι δεν ενημερώνονται προσηκόντως γι' αυτό το δικαίωμά τους. Από τα στοιχεία των αρχών προκύπτει ότι από το 2004 έχουν απελαθεί από την Ελλάδα 130 παιδιά, κυρίως αλβανικής καταγωγής, των οποίων η οικογένεια ζει στην Αλβανία ενώ στην Ελλάδα ζούσαν χωρίς συγγενείς.

35. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ανησυχεί επειδή παρότι υιοθετήθηκε νέα νομοθεσία η απέλαση των παιδιών αποτελεί τον κανόνα ενώ τα μέτρα προστασίας την εξαίρεση. Μάλιστα, διαφαίνεται ότι δεν τηρείται πάντα η προαναφερόμενη διαδικασία. Όταν επισκεπτόταν την Αλβανία, ο Ειδικός Απεσταλμένος συναντήθηκε στα ελληνο-αλβανικά σύνορα με 14χρονο αγόρι που μόλις είχε απελαθεί στη χώρα του με ταχύρυθμες διαδικασίες. Το παιδί βρισκόταν στην Ελλάδα δύο βδομάδες πριν το ανακαλύψουν οι αστυνομικές αρχές. Οδηγήθηκε στο αστυνομικό τμήμα και την επομένη ημέρα επαναπροωθήθηκε στα αλβανικά σύνορα. Ο Ειδικός Απεσταλμένος το συνάντησε όταν εγκαταλείφθηκε στα αλβανικά σύνορα.

36. Οι ελληνικές αρχές ανέφεραν ότι διαφορετική δέσμη μέτρων εφαρμόζεται στους ανήλικους που αναγνωρίζονται θύματα εμπορίας ανθρώπων. Σε αυτήν την περίπτωση ασκείται ποινική δίωξη και τα παιδιά διαμένουν σε ξενώνες ενόσω εξετάζεται το καθεστώς τους. Με εντολή Εισαγγελέα παύει η διαδικασία απέλασης, χορηγείται στο παιδί άδεια διαμονής και υιοθετούνται μέτρα προστασίας. Η άδεια διαμονής είναι ετήσιας διάρκειας με δυνατότητα ανανέωσης για άλλον ένα χρόνο έως τη συμπλήρωση δεκαετίας οπότε το παιδί δικαιούται άδεια διαμονής αορίστου διαρκείας.

37. Όμως, όπως τόνισε ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού, μπορεί να συλληφθούν, να κρατηθούν και να απελαθούν λόγω της παράνομης εισόδου στη χώρα τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, παιδιά και ενήλικες, γιατί δεν εφαρμόζονται αποτελεσματικοί μηχανισμοί εντοπισμού και παραπομπής. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού συμπλήρωσε ότι το 2004 αναγνωρίστηκαν θύματα εμπορίας ανθρώπων έξι παιδιά από την Αλβανία που κρατήθηκαν για λίγες ημέρες σε αστυνομικό τμήμα και στη συνέχεια παραπέμφθηκαν σε νοσοκομείο γιατί δεν υπήρχε φορέας διαθέσιμος να αναλάβει τη φροντίδα τους. Τελικώς τα παιδιά φιλοξενήθηκαν σε χώρο των Γιατρών του Κόσμου πριν επαναπατριστούν στην Αλβανία. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού ενημέρωσε τον Ειδικό Απεσταλμένο για την περίπτωση ενός 13χρονου κοριτσιού, θύματος εμπορίας ανθρώπων, που κρατήθηκε σε κέντρο για παράνομους μετανάστες πριν απελαθεί. Συχνά, οι «έμποροι» αναμένουν τα θύματά τους και άμεσα τα επαναπροωθούν στον τόπο εκμετάλλευσής τους.

38. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ανέφερε στον Ειδικό Απεσταλμένο ότι 2.500 αλλοδαποί ανέμεναν την απέλασή τους κατά το χρόνο της επίσκεψής του στην Ελλάδα, αλλά δεν διέθετε στατιστικά στοιχεία για τον ακριβή αριθμό των υπό απέλαση παιδιών. Ο Ειδικός Απεσταλμένος θεωρεί ότι η έλλειψη κατηγοριοποιημένων στοιχείων ανά φύλο και ηλικία δημιουργεί την πεποίθηση ότι τα ασυνόδευτα παιδιά απολαμβάνουν τη μεταχείριση των ενήλικων παράνομων μεταναστών, όπως επιβεβαίωσαν διάφορες πηγές.

39. Λόγω της σοβαρότητας της κατάστασης ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξέδωσε τον Οκτώβριο του 2005 ειδική έκθεση για τη διοικητική κράτηση και απέλαση

των αλλοδαπών ανηλίκων⁴. Η έκθεση αναφέρει ότι οι ανήλικοι που θεωρούνται «παιδιά» απολαμβάνουν καλλίτερη μεταχείριση από τους ανήλικους που δεν θεωρούνται παιδιά. Σύμφωνα με το Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού οι αρχές επιφυλάσσουν στους ανήλικους άνω των 12 ετών τη μεταχείριση που επιφυλάσσουν στους ενήλικες. Η διοικητική κράτηση δικαιολογείται όταν ο αλλοδαπός κρίνεται ύποπτος φυγής ή επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και πράγματι όλοι οι αλλοδαποί κρίνονται ύποπτοι φυγής.

40. Κατά κανόνα, τα παιδιά πρέπει να εντοπίζονται και να καταγράφονται από τις τοπικές αστυνομικές αρχές όταν φθάνουν στην Ελλάδα και εν συνεχεία να παραπέμπονται στους αρμόδιους φορείς παιδικής πρόνοιας. Όμως, αναφέρθηκε ότι τα παιδιά που φθάνουν στα ελληνικά νησιά ταξιδεύουν ασυνόδευτα δια θαλάσσης στην Αθήνα εφοδιασμένα με παραπεμπτικό για στέγαση σε ξενώνα φιλοξενίας. Όταν φθάνουν στην Αθήνα τα παιδιά προσπαθούν να αναχωρήσουν για το λιμάνι της Πάτρας και από εκεί για την Ιταλία.

41. Η έλλειψη διερμηνέων σε πολλές περιοχές είναι ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που τονίστηκε κατ' επανάληψη και έχει άμεσες αρνητικές συνέπειες για τον εντοπισμό και την ενδεχόμενη παραπομπή των ασυνόδευτων παιδιών σε φορείς παιδικής πρόνοιας. Μάλιστα, δεν λειτουργεί ο μηχανισμός για το διορισμό επιτρόπου για τα παιδιά. Τούτο σημαίνει, ότι νομικά κανείς δεν είναι υπεύθυνος για τα παιδιά, ούτε καν οι εκπρόσωποι ενός φορέα.

2. Οι συνθήκες κράτησης των ασυνόδευτων παιδιών

42. Ο Ειδικός Απεσταλμένος επισκέφθηκε τα νέα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα όπου κρατούνται οι υπό απέλαση αλλοδαποί, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και των γυναικών. Το κέντρο αυτό άρχισε να λειτουργεί την εβδομάδα που επισκεπτόταν την Ελλάδα.

43. Η δυναμικότητα του κέντρου ανέρχεται στα 385 άτομα. Κατά το χρόνο της επίσκεψής του κρατούνταν 148 γυναίκες και 9 παιδιά. Ο Ειδικός Απεσταλμένος εκφράζει την ανησυχία του για τις συνθήκες κράτησής τους.

44. Ο Ειδικός Απεσταλμένος επισκέφθηκε τα κρατητήρια στις 4:00 το απόγευμα, την ώρα του φαγητού. Γυναίκες και παιδιά λάμβαναν το πρώτο γεύμα της ημέρας από τα κάγκελα των κρατητηρίων. Δεν υπήρχαν διαθέσιμα τραπέζια και χώρος εστίασης. Ο Ειδικός Απεσταλμένος πληροφορήθηκε ότι παρέχονται υπηρεσίες διερμηνείας τις εργάσιμες ημέρες, όμως τα παιδιά και οι γυναίκες δεν γνώριζαν τους λόγους της κράτησής τους. Οι συνθήκες κράτησης ήταν ιδιαίτερα στενάχωρες για τους εφήβους και τα νεαρά αγόρια. Ο Ειδικός Απεσταλμένος δεν ενημερώθηκε λεπτομερειακά για τις παρεχόμενες συμβουλευτικές και νομικές υπηρεσίες. Οι κρατούμενοι είχαν περιορισμένη πρόσβαση στους χώρους υγιεινής (δύο φορές την ημέρα δήλωσαν στον Ειδικό Απεσταλμένο) και καθόλου πρόσβαση σε χώρους ψυχαγωγίας. Η κράτηση σε τόσο αυστηρές συνθήκες χωρίς να συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι ασφαλείας έχει αρνητικές συνέπειες, προκαλεί και αυξάνει τις εντάσεις στις σχέσεις των κρατουμένων με το προσωπικό ασφαλείας.

45. Ο Ειδικός Απεσταλμένος αναγνωρίζει τη σημαντική επένδυση της ελληνικής κυβέρνησης που κατασκεύασε νέους χώρους κράτησης. Λαμβάνοντας τούτο υπόψη κρίνει ότι αξίζει να αναλάβει η κυβέρνηση κάθε αναγκαία πρωτοβουλία για τη βελτίωση των συνθηκών της κράτησης.

⁴ Η έκθεση είναι δημοσιευμένη στον ιστότοπο του Συνηγόρου του Πολίτη: www.synigoros.gr/reports/SR-detention-expulsionOCTOBER-2005.pdf.

46. Η κράτηση στα αστυνομικά τμήματα είναι ένα άλλο ζήτημα ανησυχίας και αναφέρεται ότι αποτελεί συχνή πρακτική. Στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη ο Ειδικός Απεσταλμένος συναντήθηκε με κορίτσι από τη Ρουμανία που ανέφερε ότι για 34 ημέρες κρατείτο σε αστυνομικό τμήμα. Επίσης, ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού ανέφερε ότι στα αστυνομικά τμήματα των Πετραλώνων και του Χαλανδρίου κρατούνται στοιβαγμένα ασυνόδευτα παιδιά μαζί με ενήλικες, ελλείπει κατάλληλων χώρων. Οι χώροι κράτησης είναι στενοί, ανεπαρκώς συντηρημένοι, με ακατάλληλο φωτισμό και χώρο προαυλισμού. Διαπιστώθηκαν επίσης προβλήματα διατροφής και υγιεινής⁵. Επίσης, ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού ανέφερε ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα κρατούμενα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να εξέρχονται από τα κελιά τους και ότι η ιατρική φροντίδα δεν παρέχεται σε καθημερινή βάση.

47. Αφού απολυθούν από τα κρατητήρια, τα παιδιά παραπέμπονται σε οιοδήποτε φορέα παιδικής πρόνοιας. Η τύχη των περισσότερων παιδιών μετά την παραπομπή τους σε παρόμοιους φορείς αγνοείται. Ανησυχία προκαλούν οι κίνδυνοι κακοποίησης και εκμετάλλευσης στους οποίους εκτίθενται.

3. Η έλλειψη θεσμοθετημένου συστήματος προστασίας

(α) Η έλλειψη ξενώνων για τα ασυνόδευτα παιδιά

48. Η έλλειψη των κατάλληλων δομών για τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελεί μείζον πρόβλημα. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες από τα 325 παιδιά που καταγράφηκαν το 2004 ως αιτούντες άσυλο ελάχιστα παρέμειναν στη χώρα και επωφελήθηκαν της συνδρομής που παρέχεται στα κέντρα υποδοχής.

49. Το Κέντρο Ανωγείων στην Κρήτη, που διαχειρίζεται το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας και χρηματοδοτεί το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, είναι ο μοναδικός φορέας για ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο και μπορεί να φιλοξενήσει 20 έως 25 παιδιά. Εκτός από αυτό δεν υπάρχει άλλος εξειδικευμένος φορέας αλλά μόνον φορείς παιδικής πρόνοιας που δεν είναι επαρκώς επανδρωμένοι. Επιπλέον, το προσωπικό που εργάζεται στους φορείς παιδικής πρόνοιας δεν διαθέτει την τεχνογνωσία χειρισμού των περιπτώσεων των ασυνόδευτων παιδιών.

50. Όταν ο Ειδικός Απεσταλμένος επισκεπτόταν την Ελλάδα είχαν παραπεμφθεί στο Κέντρο Ανωγείων 300 έως 400 ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο, κυρίως από το Αφγανιστάν. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες περισσότερα παιδιά θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτημα ασύλου, αλλά δεν το πράττουν.

(β) Η χαρακτηριστική περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας

51. Στο πλαίσιο της επίσκεψής του, ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε για μια υπόθεση, που είχε θέσει υπόψη των ελληνικών αρχών με την από 1.12.2004 επιστολή του⁶ και αφορά περίπου 500 παιδιά που αγνοούνται από το ίδρυμα φιλοξενίας παιδιών Αγία Βαρβάρα για το διάστημα 1998 έως 2002. Την υπόθεση αυτή εξέτασαν επίσης η Επιτροπή κατά των

⁵ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 4.

⁶ Πρόκειται για το έγγραφο E/CN.4/2005/78/Add.3, παράγραφοι 86 έως 92 που περιλαμβάνει τις ανακοινώσεις που απέστειλε ο Ειδικός Απεσταλμένος στις κυβερνήσεις και τις απαντήσεις που έλαβε. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στον ιστότοπο www.unhchr.org/english/issues/children/rapporteur/annual.htm.

Βασανιστηρίων⁷ και η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁸, που ζήτησαν από την Ελλάδα να διεξαγάγει δικαστική έρευνα για την υπόθεση και να τις ενημερώσει σχετικά⁹.

⁷ «6. Η Επιτροπή συστήνει στο συμβαλλόμενο κράτος:...(μ) να επανεξετάσει μεθόδους προστασίας των παιδιών του δρόμου, και ειδικότερα να διασφαλίσει την εφαρμογή μέτρων προστασίας των δικαιωμάτων τους. Στο μέτρο του δυνατού, όλες οι αποφάσεις που αφορούν παιδιά πρέπει να λαμβάνονται συνεκτιμώντας τη γνώμη τους και τους προβληματισμούς τους ώστε να υιοθετείται η βέλτιστη και η εφικτή λύση. Αναφορικά με τις περιπτώσεις των παιδιών που φιλοξενήθηκαν στο ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα», η Επιτροπή καλεί το συμβαλλόμενο κράτος να υιοθετήσει μέτρα για να αποτρέψει την επανεμφάνιση παρόμοιων περιστατικών. Πρέπει επίσης να διασφαλίσει τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης και να ενημερώσει την Επιτροπή για την έκβασή της». Για το πλήρες κείμενο της έκθεσης σε ελληνική απόδοση βλέπε «Συμπεράσματα και Συστάσεις της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων – Ελλάδα», σε ΕΔΠΑ 2004, σελ. 91.

⁸ «10. (β) Η Επιτροπή καλεί το συμβαλλόμενο κράτος να προστατεύει τα ασυνόδευτα αλλοδαπά παιδιά και να μην επιτρέπει να εγκαταλείπονται απροστάτευτα. Η έλλειψη εξειδικευμένης παιδικής προνοιακής προστασίας καθιστά τα παιδιά εύκολα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και τα εκθέτει σε επιπλέον κινδύνους. Το συμβαλλόμενο κράτος καλείται να διεξαγάγει δικαστική έρευνα για τα περίπου 500 παιδιά που εξαφανίστηκαν από το Ίδρυμα Αγία Βαρβάρα μεταξύ του 1998 και του 2002 και να ενημερώσει την Επιτροπή για την έκβασή της». Για το πλήρες κείμενο της έκθεσης σε ελληνική απόδοση βλέπε «Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την Ελλάδα», σε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 51.

⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: με την περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας ασχολήθηκε συνεργαζόμενη στην υπόθεση με τον Ειδικό Απεσταλμένο του ΟΗΕ για το Εμπόριο, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών η Ειδική Απεσταλμένη του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών, κυρία Sigma Huda (βλέπε έγγραφο E/CN.4/2006/62/Add.1 της 27.3.006 του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ σε http://ap/ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?m=137). «Ελλάδα ... 41. Σύμφωνα με πληροφορίες από τα 660 παιδιά που τοποθετήθηκαν στην Αγία Βαρβάρα από το 1998 έως το 2002 560 ήσαν Αλβανοί, σχεδόν όλα Ρόμα, 45 Έλληνες, σχεδόν όλα Ρόμα, 40 Ιρακινοί και 16 από άλλες χώρες. Έχουν εξαφανιστεί 502 παιδιά... **Απάντηση της κυβέρνησης.** 46. Με έγγραφο της 18^{ης} Μαρτίου 2005 η ελληνική κυβέρνηση ενημέρωσε [την Ειδική Απεσταλμένη] ότι μετά από διαταγή του Εισαγγελέα του Πρωτοδικών Αθηνών η Υποδιεύθυνση Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής διεξήγαγε προκαταρκτική έρευνα προκειμένου να διερευνηθεί εάν έχουν τελεσθεί αξιόποινες πράξεις. Η προκαταρκτική έρευνα ολοκληρώθηκε και τα αποτελέσματά της έχουν διαβιβαστεί στον Εισαγγελέα. 47. Επίσης, η ελληνική κυβέρνηση παρείχε γενικότερες πληροφορίες για την προστασία των παιδιών στην Ελλάδα. Η Ελληνική Αστυνομία αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των ανηλίκων από τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται, και ειδικότερα των παιδιών που περιπλανώνται στους δρόμους επειδή οι συνθήκες διαβίωσής τους μπορεί να οδηγήσουν σε εγκληματική συμπεριφορά. Γι' αυτό το σκοπό οι αστυνομικοί παρέχουν στα παιδιά κάθε δυνατή προστασία από κινδύνους που πλήττουν την σωματική, ψυχική και πνευματική ευημερία τους, συμπεριλαμβανομένης της συνδρομής που αιτούνται οι δικαστές που χειρίζονται υποθέσεις παιδιών και εφήβων και οι διευθυντές των σχολείων της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, η αστυνομία ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές προστασίας και επεμβαίνει στις περιπτώσεις εκμετάλλευσης, παραμέλησης ή κακοποίησης. Περαιτέρω, η αστυνομία επιβλέπει την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των νόμων που ρυθμίζουν τον περιορισμό πρόσβασης των ανηλίκων σε δραστηριότητες και χώρους λόγω ηλικίας, τη γονική μέριμνα και την παραμέληση ανηλίκων και σε συνεργασία με τις αρχές που επιβλέπουν τις συνθήκες εργασίας μεριμνά για την εφαρμογή της νομοθεσίας που ρυθμίζει την απασχόληση των ανηλίκων. Η αστυνομία συλλαμβάνει και παραπέμπει ενώπιον δικαστηρίων τους ανήλικους που περιπλανιούνται στους δρόμους ή διάγουν ανήθικη ζωή ή αναζητούν τρόπους προσπορισμού εισοδήματος παιτώντας ή απασχολούμενοι σε δραστηριότητες που μπορεί να καταλήξουν στην τέλεση αξιόποινων πράξεων. Η κυβέρνηση υπογράμμισε τις πολιτικές που υιοθέτησε για να διασφαλίσει την αξιοπρεπή και ανάλογη της ηλικίας μεταχείριση των εφήβων υπόπτων. Επίσης, ενημέρωσε τους ειδικούς απεσταλμένους για διάφορα γενικά μέτρα που έχει υιοθετήσει για την προστασία των μαθητών και για τις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την προστασία των ανηλίκων. **Παρακολούθηση από την Ειδική Απεσταλμένη.** 48. Με επιστολή της 20^{ης} Απριλίου 2005 η ειδική Απεσταλμένη, από κοινού με τον Ειδικό Απεσταλμένο για την Εμπορία, την Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία ευχαρίστησε την κυβέρνηση για την απάντηση της 18.3.2005 όσον αφορά στην εξαφάνιση σημαντικού αριθμού παιδιών από το ελληνικό ίδρυμα Αγία Βαρβάρα. Εκφράζοντας ικανοποίηση για τις πληροφορίες που τους παρείχε η

52. Από το 1998 έως το 2002 το ίδρυμα Αγία Βαρβάρα υλοποιούσε το κυβερνητικό πρόγραμμα «Προστασία και Πρόνοια των Παιδιών στο Δρόμο» που είχε ως στόχο την παροχή στέγης και φροντίδας καθώς και την αποκατάσταση του αυξανόμενου αριθμού των παιδιών του δρόμου.

53. Από την αρχή της υλοποίησής του το πρόγραμμα δεν ανταποκρινόταν στους στόχους του, με την έννοια ότι ήταν ανέφικτη η παροχή της φροντίδας και της προστασίας που πρόβλεπε. Τα περισσότερα παιδιά φιλοξενούνταν στο ίδρυμα για μια δύο ημέρες και κάποιες φορές μόνο για ώρες μόλις για να ξεκουραστούν και στη συνέχεια επέστρεφαν στους δρόμους προκειμένου να κερδίσουν χρήματα και να τα στείλουν στις οικογένειές τους. Το προσωπικό του ιδρύματος διατηρούσε κατάλογο με τα στοιχεία των παιδιών που εισέρχονταν και αναχωρούσαν. Ο Ειδικός Απεσταλμένος διαπίστωσε ότι τα περισσότερα παιδιά διέμειναν στην Αγία Βαρβάρα για λίγες μόνον ημέρες. Αρκετά επέστρεψαν στο ίδρυμα για λίγες φορές. Κάποια δήλωναν διαφορετικά στοιχεία ταυτότητας σε κάθε καταγραφή. Η Αγία Βαρβάρα αγνοεί τα ίχνη περίπου 500 παιδιών που επισκέφθηκαν το ίδρυμα από το 1998 έως το 2002. Ο ανακριτής που ερευνά την υπόθεση διόρθωσε τον αριθμό των αγνοουμένων παιδιών που ανέρχονται σε 250. Τα περισσότερα είναι αλβανικής καταγωγής, κυρίως Ρόμα. Υπενθυμίζει ότι το ίδρυμα είναι ανοικτού τύπου και δεν υποχρεούτο να αναφέρει τα ονόματα των αγνοούμενων παιδιών.

54. Κατά την επίσκεψή του στην Αγία Βαρβάρα ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε ότι 90 παιδιά επέστρεψαν στις οικογένειές τους και 22 απελάθηκαν. Όμως, ο Αλβανός Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε τον Ειδικό Απεσταλμένο – κατά την επίσκεψή του στην Αλβανία – ότι μόλις 4 από αυτά τα παιδιά εντοπίστηκαν στην Αλβανία.

55. Ο Ειδικός Απεσταλμένος υπογραμμίζει ότι το πρόγραμμα υιοθετήθηκε στο πλαίσιο επείγουσας αντιμετώπισης του αυξανόμενου αριθμού των παιδιών στο δρόμο που η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη να διαχειριστεί. Σχετικά, συμμερίζεται τις απόψεις του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού που σε έκθεση που δημοσίευσε το 2004¹⁰ επισημαίνει τα κενά του σχεδιασμού της εκπαιδευτικής και κοινωνικής μεθοδολογίας του προγράμματος και την εν γένει ανεπάρκεια του ιδρύματος για την επίτευξη του στόχου που ήταν η προστασία και η φροντίδα των παιδιών του δρόμου.

56. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού σημειώνει ειδικότερα: (α) το ίδρυμα δεν συστάθηκε για την προστασία των θυμάτων της εμπορίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπων καθώς ήταν οικοτροφείο θηλέων, (β) δεν προβλέφθηκε συμπληρωματική χρηματοδότηση ούτε χρηματοδότηση για τη στελέχωση του ιδρύματος με εξειδικευμένους επαγγελματίες ώστε να ανταποκριθεί στους στόχους του προγράμματος, (γ) το προσωπικό δεν ήταν κατάλληλα καταρτισμένο για τα δικαιώματα και τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτής της ομάδας των παιδιών, (δ) δεν ήσαν διαθέσιμες υπηρεσίες διερμηνείας για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ του προσωπικού και όσων παιδιών δεν μιλούσαν Ελληνικά. Λόγω των προαναφερόμενων ανεπαρειών πολλά παιδιά απέδρασαν από το ίδρυμα λίγες μέρες μετά την

κυβέρνηση για το έργο και τις αρμοδιότητες της Ελληνικής Αστυνομίας στον τομέα της προστασίας των ανηλίκων και των σχετικών παρεχόμενων υπηρεσιών οι Ειδικοί Απεσταλμένοι σημείωσαν ότι θα εκτιμούσαν ιδιαίτερα να ενημερωθούν για την υπόθεση αυτή, ειδικότερα για την έκβαση της προκαταρκτικής εξέτασης της Υποδιεύθυνσης Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής και για το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η υπόθεση».

¹⁰ Βλέπε σχετικά Πόρισμα του Κύκλου των Δικαιωμάτων του Παιδιού του Συνηγόρου του Πολίτη «Υλοποίηση προγράμματος: προστασία και κοινωνική φροντίδα των παιδιών στο δρόμο» των Γ. Μόσχου, Ο. Θεμελή, Σ. Πούλου και Σ. Στρατιδάκη, δημοσιευμένο στο διαδίκτυο σε: www.synigoros.gr/reports/ag_varvara.pdf.

εισαγωγή τους σ' αυτό. Κάποια παιδιά, των οποίων οι οικογένειες βρίσκονταν στην Αλβανία, επαναπατρίστηκαν. Όμως, δεν εφαρμόστηκαν διαδικασίες ούτε υιοθετήθηκαν μέτρα που εγγυώνται την ασφαλή επιστροφή των παιδιών σε κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον.

57. Κατανοώντας τις εγγενείς ατέλειες του προγράμματος, που δεν επέτρεψαν την κατάλληλη λειτουργία του και επεξηγούν την αποτυχία του, ο Ειδικός Απεσταλμένος σημειώνει ότι δεν «κτύπησε συναγερμός» και ότι το πρόγραμμα συνέχιζε να υλοποιείται για τέσσερα χρόνια πριν διακοπεί οριστικά. Ήταν δηλαδή ανεπαρκείς ακόμα και οι μηχανισμοί παρακολούθησης και επίβλεψης του προγράμματος.

58. Πρόκειται για χαρακτηριστική περίπτωση που αποδεικνύει ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των κοινωνικών προγραμμάτων απαιτούν τους κατάλληλους πόρους και τεχνογνωσία, διαφορετικά αποτυγχάνουν. Θεμελιώδους σημασίας είναι επίσης οι μηχανισμοί παρακολούθησης για την αξιολόγηση της λειτουργίας και των αποτελεσμάτων των κοινωνικών προγραμμάτων. Η περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας πρέπει να αποτελέσει μάθημα για το μέλλον ώστε να αποφευχθούν παρόμοια λάθη.

59. Ο Ειδικός Απεσταλμένος προτείνει τη δημιουργία διμερούς επιτροπής με τη συμμετοχή αντιπροσώπων των αρμόδιων δημόσιων αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων της Ελλάδας και της Αλβανίας προκειμένου να διαχειρίζεται σε πνεύμα συνεργασίας ζητήματα που αφορούν τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η Επιτροπή θα μπορούσε να συνεργασθεί με διάφορους φορείς τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αλβανία για να εντοπίσει να παιδιά που αγνοούνται μετά την εισαγωγή τους στην Αγία Βαρβάρα μεταξύ του 1998 και του 2002.

Δ. Βέλτιστες πρακτικές

.....

2. Το Κέντρο Ανωγείων

67. Το κέντρο υποδοχής που βρίσκεται στα Ανώγεια διαχειρίζεται το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας. Βρίσκεται σε μια μάλλον απομονωμένη πόλη της Κρήτης και αναγνωρίζεται ως άριστος χώρος και πρότυπο για τη φιλοξενία των παιδιών¹¹. Φιλοξενεί μόνον ασυνόδευτα παιδιά που παραπέμπονται στο κέντρο, συνήθως μέσω του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες. Όπως προαναφέρθηκε έχει δυνατότητα να φιλοξενεί 25 παιδιά.

68. Τα παιδιά που διαμένουν στο κέντρο απολαμβάνουν πλήρη ελευθερία κυκλοφορίας και λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα για τα προσωπικά τους έξοδα. Έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και σε ποιοτική διατροφή. Επίσης, παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας που παραδίδονται τέσσερις φορές τη βδομάδα. Τέλος, τους παρέχονται δυνατότητες ψυχαγωγίας και οργανώνονται εκδρομές για εκπαιδευτικούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς.

.....

¹¹ Βλέπε «Πρακτικές υποδοχής αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση σε μητέρες μόνες, γυναίκες μόνες και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους», Έρευνα των Δρ. Θ. Τσοβίλη και Δ. Βουτηρά, δημοσιευμένη στον ιστότοπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες www.unhcr.gr/publProtection.htm.

4. Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Μεταχείριση των Ασυνόδευτων Παιδιών Αιτούντων Άσυλο στην Ελλάδα¹²

71. Το Νοέμβριο του 2005, το γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα σε συνεργασία με το Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξέδωσαν μια σειρά οδηγιών για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την πρώτη οδηγία «τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν προστασία δεν πρέπει να κρατούνται για παράβαση των διατάξεων της μεταναστευτικής νομοθεσίας και στην αντίθετη περίπτωση πρέπει να αίρεται το μέτρο της κράτησης και να παραπέμπονται στις αρμόδιες για τη φροντίδα και την προστασία τους αρχές».

72. Το έγγραφο αυτό αναφέρεται σε ευρέως φάσματος ζητήματα από τον εντοπισμό των παιδιών θυμάτων έως την επανένταξή τους. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ενθαρρύνει τα αρμόδια υπουργεία να υιοθετήσουν αυτές τις κατευθυντήριες αρχές.

V. Συμπεράσματα και συστάσεις

99. Τα τελευταία δέκα πέντε χρόνια η Ελλάδα αποτελεί πόλο έλξης των μεταναστών λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της οικονομικής ανάπτυξής της. Η μετανάστευση είναι επωφελής για τη χώρα αλλά έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων.

100. Τη δεκαετία του 1990 η εκμετάλλευση των παιδιών άγγιξε ασύλληπτα όρια. Χιλιάδες παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων, κυρίως από την Αλβανία, εργάζονταν και/ή επαιτούσαν στους δρόμους των μεγαλύτερων ελληνικών πόλεων. Αν και σήμερα όλοι συμφωνούν ότι έχουν μειωθεί τα παιδιά των δρόμων η εμπορία παιδιών για λόγους οικονομικής ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης αποτελεί πηγή ανησυχίας.

101. Είναι σημαντική η πρόοδος στον τομέα της καταπολέμησης της εμπορίας και της εκμετάλλευσης παιδιών. Έχουν κυρωθεί τα σχετικά διεθνή κείμενα, ενώ άλλα πρόκειται να κυρωθούν, έχει υιοθετηθεί νέα εθνική νομοθεσία για την εμπορία ανθρώπων και για τη μετανάστευση, έχει αρχίσει να εφαρμόζεται θεσμικό πλαίσιο για την υλοποίηση του νόμου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μέσω της Διυπουργικής Ομάδας Κρούσης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, έχει υιοθετηθεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης και πρόσφατα υπογράφηκε συμφωνία με την Αλβανία για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων.

102. Όμως, υπάρχουν προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν ώστε να αποτελέσει το σύστημα προστασίας παιδιών πραγματικότητα και πρέπει να βελτιωθεί το θεσμικό πλαίσιο ικανοποίησης των αναγκών των παιδιών. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων προϋποθέτει πολιτική βούληση που θα θέσει σε προτεραιότητα το ζήτημα της προστασίας των παιδιών. Η επίσκεψη του Ειδικού Απεσταλμένου για την Εμπορία, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών και η παρούσα έκθεση έχουν σκοπό να συμβάλουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

103. Αν και η κυβέρνηση της Ελλάδας καταβάλει προσπάθειες για τη βελτίωση της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών, στην πράξη τα παιδιά απολαμβάνουν τη μεταχείριση των ενήλικων μεταναστών. Η πρακτική αυτή προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία για τις πλέον ευάλωτες κατηγορίες ασυνόδευτων παιδιών, όπως είναι τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και οι

¹² Σημείωση της επιμελήτριας: βλ. σε: www.synigoros.gr/docs/odigies_prosfigon.pdf.

αιτούντες άσυλο, που μπορεί να απελαύνονται χωρίς να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στα μέτρα προστασίας που δικαιούνται.

104. Σχετικά, ο Ειδικός Απεσταλμένος υπενθυμίζει το άρθρο 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού το οποίο ορίζει ότι η κράτηση και η φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να αποτελεί «έσχατο μέτρο» και απαγορεύει την αυθαίρετη και παράνομη κράτηση των παιδιών. Το άρθρο 37 ορίζει ότι «κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία του πρέπει να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό και κατά τρόπο που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του». Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την προσωπική του ελευθερία πρέπει να διαχωρίζεται από τους ενήλικες.

105. Ο Ειδικός Απεσταλμένος συμμερίζεται τις απόψεις του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού σύμφωνα με τις οποίες η διοικητική κράτηση των αλλοδαπών παιδιών είναι ακατάλληλο και δυσανάλογο μέτρο για τον επιδιωκόμενο σκοπό. Είναι μέτρο που δεν δικαιολογεί ο νόμος που έχει σκοπό την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Η σύλληψη και η κράτηση των παιδιών του δρόμου δεν επιλύει το πρόβλημα ούτε συμβάλλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Η κράτηση των ασυνόδευτων παιδιών έχει καταστροφικές συνέπειες για τη σωματική και ψυχολογική υγεία τους. Ο αναγκαστικός επαναπατρισμός και η απέλαση οδηγούν συχνά σε περαιτέρω εκμετάλλευση των παιδιών.

106. Η ανακάλυψη των ανήλικων που έχουν εισέλθει παράνομα στην Ελλάδα ή που παραλείπουν να νομιμοποιήσουν την παραμονή τους στη χώρα δημιουργεί την υποχρέωση εντοπισμού και προστασίας τους και όχι της σύλληψης και της κράτησης. Σχετικά, ο Ειδικός Απεσταλμένος σημειώνει με ανησυχία ότι η επαιτεία αποτελεί ποινικό αδίκημα, ακόμα και όταν διαπράττεται από παιδιά.

107. Είναι περιορισμένη η δυνατότητα της φιλοξενίας παιδιών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η Ελλάδα δεν διαθέτει εξειδικευμένους εκπαιδευτές και κοινωνικούς λειτουργούς, ειδικευμένα προγράμματα και κοινοτικά κέντρα για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών των παιδιών.

108. Η συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις κατά την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων, που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής για τα δικαιώματα του παιδιού και την προστασία των παιδιών, είναι αναγκαίο εργαλείο. Πρέπει να μειωθεί η απόσταση που χωρίζει τις μη κυβερνητικές οργανώσεις / κοινωνία των πολιτών από την κυβέρνηση.

109. Η κατάσταση των Ρόμα και των παιδιών τους προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία. Στους καταυλισμούς των Ρόμα οι συνθήκες στέγασης και υγιεινής είναι απαράδεκτες. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης είναι περιορισμένη ή ανύπαρκτη και τα κοινωνικά προγράμματα δεν παρέχουν βοήθεια στην κοινότητα. Σε αυτές τις συνθήκες, οι καταυλισμοί των Ρόμα αποτελούν εν δυνάμει χώρο δημιουργίας θυμάτων κάθε είδους εκμετάλλευσης.

110. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ανησυχεί για τους γάμους που συνάπτουν τα παιδιά σε νεαρή ηλικία σύμφωνα με το νόμο της σαρία. Σχετικά, υπενθυμίζει ότι ο γάμος μεταξύ παιδιών παραβιάζει τα δικαιώματα του ανθρώπου, πλήττει την ανάπτυξη των κοριτσιών και συχνά καταλήγει σε πρώιμη εγκυμοσύνη και κοινωνική απομόνωση. Τα νεαρά έγγαμα κορίτσια συχνά αντιμετωπίζουν δυσβάστακτα οικογενειακά βάρη, βεβιασμένες αποφάσεις και περιορισμένες επιλογές ζωής.

111. Αναφορικά με τα διεθνή κριτήρια, τη νομοθεσία και τις συμφωνίες, ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει στην κυβέρνηση:

(α) Να κυρώσει τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Οικογενειών τους¹³, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την Εμπορία, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών¹⁴ καθώς και το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, την Καταστολή και την Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά των Γυναικών και των Παιδιών¹⁵, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος¹⁶,

(β) να υιοθετήσει όλα τα αναγκαία μέτρα για την ολοκληρωμένη εφαρμογή της διμερούς συμφωνίας με την Αλβανία για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων¹⁷,

(γ) να συμπληρώσει τα κενά της νομοθεσίας για τον εντοπισμό των νέο-αφικνούμενων προσώπων (συνοδευόμενων ή ασυνόδευτων) ηλικίας κάτω των 18 ετών, για το διορισμό επιτρόπου και την παροχή βοήθειας και για την αναζήτηση βιώσιμων διαρκών λύσεων για τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο Νο. 6 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη «μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους»¹⁸,

(δ) να αποποινικοποιήσει την επαιτεία,

(ε) να υιοθετήσει και να εφαρμόσει τις οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη Μεταχείριση των Ασυνόδευτων Παιδιών Αιτούντων Άσυλο, συμπεριλαμβανομένου συστήματος που διασφαλίζει την έγκαιρη παραπομπή τους στους αρμόδιους φορείς προστασίας τους στην Ελλάδα.

112. Ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει την υιοθέτηση σαφών κανόνων και κριτηρίων για τον εντοπισμό των παιδιών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων και καλεί τις αρχές να διασφαλίσουν τη συστηματική επαλήθευση των ταυτοτήτων των παιδιών και κεντρικό σύστημα καταγραφής όλων των αλλοδαπών παιδιών που βρίσκονται ασυνόδευτα στην Ελλάδα. Ο Εισαγγελέας Ανηλίκων πρέπει να ενημερώνεται άμεσα ώστε να παρέχει την κατάλληλη προστασία. Στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να διασφαλίζεται η συνδρομή κατάλληλα εκπαιδευμένων διερμηνέων, να τους παρέχεται η δυνατότητα νομικής εκπροσώπησης και να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους, τις διαθέσιμες υπηρεσίες, τη διαδικασία ασύλου, την αναζήτηση της οικογένειας και την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής τους.

113. Οι αρχές οφείλουν να σταματήσουν να διατάσσουν την κράτηση των αλλοδαπών ανήλικων για παράνομη είσοδο στη χώρα και να παραπέμπουν τα παιδιά σε φορείς εξειδικευμένης φροντίδας.

114. Σχετικά με το κέντρο κράτησης των παράνομων υπό απέλαση μεταναστών της Πέτρου Ράλλη ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης των μεταναστών και για την εξισορρόπηση των αναγκών της ασφάλειας με τις επιταγές της αξιοπρεπούς μεταχείρισης και προστασίας των κρατούμενων μεταναστών.

¹³ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση.

¹⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε το Πρωτόκολλο στις 7 Σεπτεμβρίου 2000.

¹⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε το Πρωτόκολλο στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

¹⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

¹⁷ Η διμερής συμφωνία βρίσκεται στη διαδικασία της κύρωσης.

¹⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σε <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42dd174b4.html>

115. Εξειδικευμένο προσωπικό με την κατάλληλη τεχνογνωσία πρέπει να χειρίζεται τις περιπτώσεις των αλλοδαπών ασυνόδευτων παιδιών, των παιδιών του δρόμου και των παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων ώστε να διασφαλίζεται η σωματική και ψυχολογική υγεία τους, η προστασία από την εκμετάλλευση και η πρόσβαση σε ευκαιρίες και δεξιότητες κατάρτισης και εκπαίδευσης. Σχετικά, η συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων φορέων στη Θεσσαλονίκη πρέπει να αποτελεί πρότυπο για το μέλλον.

116. Για τα παιδιά που φιλοξενήθηκαν στο ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα» ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει στην κυβέρνηση να εξετάσει τη δυνατότητα σύστασης διμερούς επιτροπής αποτελούμενης από τις αρμόδιες ελληνικές και αλβανικές αρχές, τους Συνηγόρους του Πολίτη των δύο κρατών και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολήθηκαν με την υπόθεση ώστε με συντονισμένες προσπάθειες να εντοπιστούν τα παιδιά που αγνοούνται καθώς και οι ευθύνες των θεσμικών φορέων. Οι αρχές πρέπει επίσης να αντλήσουν μαθήματα από την περίπτωση της «Αγίας Βαρβάρας» ώστε να προλάβουν παρόμοιο περιστατικό και να υιοθετήσουν σύστημα παρακολούθησης ώστε έγκαιρα να αξιολογείται η λειτουργικότητα των σχετικών προγραμμάτων. Δηλαδή γενικότερα, η Επιτροπή μπορεί να αποτελέσει το θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης, σε πνεύμα συνεργασίας, θεμάτων που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά και στα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων.

117. Είναι καίριας σημασίας η αποτελεσματικότερη και στενότερη συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις ώστε να αποτελέσει η προστασία των παιδιών θέμα προτεραιότητας για τη χώρα πέρα από πολιτικές, θεσμικές και ιδεολογικές διαμάχες. Συμβουλευτικό όργανο της κοινωνίας των πολιτών και των κρατικών αρχών μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στο σχεδιασμό των πολιτικών και στον καθορισμό των προτεραιοτήτων παρέχοντας θεσμικό πλαίσιο για τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών.

118. Σχετικά με την κατάσταση των παιδιών Ρόμα, οι αρχές καλούνται να υιοθετήσουν συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και των δυνατοτήτων ανάπτυξης των κοινοτήτων Ρόμα ώστε τα παιδιά να έχουν εναλλακτικές λύσεις, εκτός από την εργασία στους δρόμους ή στην πορνεία, ως στρατηγικές επιβίωσης για τα ίδια και τις οικογένειές τους. Είναι αναγκαία η υλοποίηση δημόσιων πολιτικών που εξασφαλίζει την πρόσβαση σε βασικά δικαιώματα, όπως είναι η εκπαίδευση, το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, η στέγη και η υγεία.

119. Η κυβέρνηση καλείται να απαγορεύσει κάθε μορφή βίας σε βάρος των παιδιών, όπου και εάν ασκείται, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής τιμωρίας στα σχολεία¹⁹, και να αναλάβει πρωτοβουλίες δημόσιας ενημέρωσης για την κατάλληλη προστασία των παιδιών από τη βία. Η κυβέρνηση οφείλει να διασφαλίσει σε όλα τα παιδιά και τα νεαρά άτομα πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης της ενδο-οικογενειακής βίας²⁰. Πρέπει επίσης να υιοθετηθεί διαδικασία παραπομπής.

120. Ο Ειδικός Απεσταλμένος σημειώνει με ανησυχία την έλλειψη συντονιστικού θεσμικού οργάνου για την προστασία των παιδιών. Οι θεσμικές ευθύνες είναι διασκορπισμένες σε διάφορα υπουργεία και δεν παρακολουθούνται από συντονιστικό όργανο, που είναι απόλυτα αναγκαίο για τη βελτίωση της θεσμικής ικανότητας αντιμετώπισης των προβλημάτων που πλήττουν τα παιδιά.

¹⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: Το άρθρο 13 παρ. 8 εδ. γ' του Π.Δ. 201/1998 (ΦΕΚ 161, τ. Α') «Οργάνωση και Λειτουργία Δημοτικών Σχολείων» ορίζει ότι «οι σωματικές ποινές δεν επιτρέπονται».

²⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε επίσης το Ν. 3500/2006: «Για την αντιμετώπιση της ενδο-οικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 232, τ. Α'.

121. Σύμφωνα με το Ν. 1920/1991²¹ τα Ελληνικά δικαστήρια δεν πρέπει να επικυρώνουν τις αποφάσεις των μουφτήδων που επιτρέπουν το γάμο μεταξύ παιδιών. Ο Ειδικός Απεσταλμένος καλεί την κυβέρνηση να επιταχύνει τις προσπάθειες που καταβάλει για τη βελτίωση της εκπαίδευσης και των ευκαιριών απασχόλησης των μουσουλμάνων γυναικών, για την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματά τους και για τα διαθέσιμα διορθωτικά μέτρα ώστε να τους διασφαλίσει τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα οφέλη των διατάξεων του Ελληνικού αστικού δικαίου.

²¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Ν. 1920/1991 «Κύρωση της από 24.12.1990 πράξης νομοθετικού περιεχομένου 'περί Μουσουλμάνων Θρησκευτικών Λειτουργιών (ΦΕΚ 182, τ. Α'.)', ΦΕΚ 11, τ. Α'.